

STP

Visto

100 pts

Sander Kayo

g - 518

R. 11. 691

Lo Caualler.

Lib. 5 207161

Núm. 42. Del Excmo Sr.
D. Benigno Cortés Llanos —
de quien le heredó su sobrino
Sr. de Soto Cortés. —

**Los del estamēt militar en la no
ble ciutat d'Valencia preguē
a mosen Donç d'Alena
guerra ab estil de
semblants paraules...**

Anifesta speriecia nos ha
clara ment mostrat la veri
tat que de vos Caualler
strenu ab alta veu de glo
riosa fama les nostres no
enuejoses orelles hoit ha
uieu. Car sou vna encesa
falla a la claredat de qui
les leges ombres y defalts
deles armes en nosaltres mirant se prenien es
mena Esou la luminosa etorcha q̄ acompāya
guia y descobre la honrosa sēda p̄ hon alterme
de tota perfectio ab gest/passos y cōtinença de
singular triūfo los justadors cauallers exerci
tant se en lorde y actes de milicia ab facilitar y
briu p̄optitud atenyen esperen Sou encara la
scola doctrina y exellēt magisteri q̄ a nosaltres
deixebles nodrits ē los daurats breços de v̄re
gentil saber y entēdre p̄ obres praiqs y exēples
gouernar acostumē A vos dōchs magnanim
caualler: nostre dir se p̄senta: pregāt vos per gē
rilea nostres p̄chs accepten y la pluma pa pin
tar dl armat caualler la pitada bella y cōcer

tada pítura/pera linear é cara y alímitar del plá
tat rench e íntangible com se deu collir lo fru/
yt de marauillosa destrea. Y per que lo nombre
dels dubtes y disputes pera egualar la desegu
altat auantages /y milloria dels qui justen es
tan gran com la diuersitat deles carreres en
contres/vicis desastres y ventures. Affectada
ment demanam que capituleu les estimacions
y valor del que junyint per destrea/o per col/
pa/per sort/o per desventura del caualler / es
possible se segueixca ¶ Prometent per vostre tre
ball restar vos en obligacio ínfínida/y quens
tenrem per contents de vostres decretades ley
ys regint nos per aquelles/puixs lo que teniu
vist/lest/hoyt y praticat ab la disposicio de vos
tre gran esperit y clara vista nos assegura: que
de just iubi y dreta sentencia lo vostre armat/y
fort braç no pot torçer la ralla.

¶ Respon mossen Benaguerra.

¶ Força de ignorancia no menpacha
na: delig de seruir vos bem consent
quel treball no refuse: per que scri
uint satisfres alque la merce de vosal
tres graciosament me demana. Cauallers vir
tuosos inclinats per natura al que vostres en
gendrades de excellent manera en tenent ho
praticauen: qui pot creure vos fallgau lo que
naturalea nous denega/ne qui affigint en la
mar vna gota daygua presumeix augmentar
aquella: baix es lo meu dir per arenyer la alti
tud del vostre eleuat entendre/ni la mia poca

e antiga tapisceria bastaria james forniat em
paliar les noues sales de vostra estimada mo
dernitat e sciencia. Mas pui manant me vo
leu que desplegue les bales dela mia grossa ro
ba enmans de vostra prima intelligencia / obe
ynt vos com a senyors y maestres / sotmet ala
correctio vostra que esmena la sentencia y mal
estil dels capitols que recite / ab protest que de
presuntuos lo sobre nom no mantenga / car be
conech pertanyer a mi lo demanar / y apendre
pui lo determenar a vosaltres es propri offici

Capitol primer.

Un caualer venint al rench armat
de totes aquelles defensiuues armes
que al juny dor son acostumades al
cap del rench pot pendre la scarcella. E si algu
na altra peça li fallia / ordena la ley que empe
ra dors reys / e princeps / manat han se obserue
tal caualer lo pris guanyar no puiya y la rabo
que no consent enres q defalt sia / vol que sem
blant libertat nos done / al qui dona occasio sca
dalosa en lo plaer de tant pomposa festa.

Capitol segon.

Quant pris se dona al mes gentil / mi
re a tentament lo surge / pui lo mi
llor atania / mes rich pompos gua
nyar deu / y sespera. Si los paraments decan
ten / o pengen / mes a vna part que / a altra / e
la cimera si va dreta / y ben posada / pui tals

mancaments notats/a perdre lo pris s'jnden

¶ Capítol terç.

Oméys se deu mirar lorde y mesura del caualler entrat en la plaça per ser vist y loat d' singular destrea: com arremet/ com dona los sperons com porta les cames/ y com lo cors sobre la sella/ ne ab quin temps voltara per quel reñch nos deu tocar ab lo cauall de anques al girar/ ni en qual seuol altra manera.

¶ Capítol quart.

Ja vist al cap d' el reñch lo caualler cõpre la lança/ com parteix en la sella com vā les cames/ si pert estreps/ si pert la lança passats tres ponts exintí dela bossa: com ans de tres ponts nos puga jutjar per duda / a nostra v'sança. Car es presumidor del mal cauall o del qui serneix du ser la colpa Lança perduda a culpa del caualler / se eguala se cobra y compensa per altra lança rompuda.

¶ Capítol cinque.

Er sostenir la policia e noble exercici del juny y per millor estimar del bon junyidor la destrea: segons tenor de molts capítols fermats en passos de correr puntes sien condemnats los vicis de perdre lança al pendre/ o perdre strep/ o streps/ e cames arronçades/ a arbitre del jutge: per que tales legees no esmenades valē ala part altra per vna lança rompuda.

Capitol sisè.

Edos cavallers la hu perdent la lança: laltre qui encontrant al rench fa bona carrera: guanya lo qui encontra/ per que exercint fa mes/ e millors actes necessaris per al junyer: car los arbres/ o capitol: qui tracten de les valors y diets de les armes/ axí ho volen que nengun acte sia pres per no fet: ans sia remunerat lo digne de premi e punt lo merexedor de pena.

Capitol sete.

Qm en les armes lo dan fessguarda al qui toca. Es determinat que si lo cavaller partint ab la lança en la bossa passats los tres ponts lis rompia en la madamunt/ o dauall la roda o metent la/ o portant la en lo rest/ tal carrera nos deu dir vana rotant per aquella/ a fer ne altra: mas deu anar per carrera correguda.

Capitol huyte.

Sal cavaller partint li surtra la lança de la bossa y fent leees en la carrera la met en lo rest: y fent calades que roque al rench ve a rompre la lança den cõtre. Elaltre fent bona carrera encontrara/ e no rompra/ tales encontres son eguales. Mas si la hu donant de pla/ o de punta en lo rench rompra guanya laltre qui encontra fent bona carrera encara que no rompa.

Capitol noue.

Els cavallers qui en temps sen con-
traran y rompran les lanças Deu
guanyar lo qui millor es anat y pert
laltre q en la carrera haura fet vna

Capitol dee.

Comoltes legees

Der maior declaracio dls sobre di-
ts capitols: per quant en la determi-
nacio dles gentilees elegees en les fe-
stes de junyer son varies o piniõs de cavallers
Seguint lorde e stil de les armes. Sil cavaller
passant carreres la lança alçara per no encon-
trar al altre venint d sbaratat / o ab lâça perdu-
da tal alçar delança no es de algua estima Car
seria prejuhi de vn altre qui aura encontrat / o
romput lança. E per semblant lo cavaller qui
haura encontrat / o romput lança fent calades
e legees donant dela lança dauall lo rest / per ta-
ls legees no pert encontre ni lança rompuda.
Car en armes retretes alguna gentilea no aug-
menta lo nombre dels colps ni alguna legees
en lorde de serir sobre les armes diminueix lo
nombre de squells. Exceptat quant los cavall-
lers seran eguals de encontres / o lances rom-
pudes: q en tal cas lo pris deu esser partit e pa-
rts donant milloria al qui haura fet la gentilea
e la menor part al qui haura fet la legea reme-
sent la tal particio a arbitre del jurge.

Capitol onze.

Quant lo cavaller rompra d pũta de
billets en lo rēch encara que vingo

de bona carrera / guanya laltre sens encontre /
ab tot que ha ja fet leges e calades donant al
rench de pla. E si donant de pla al reñ rompia
la lança es equal ab lo qui en contra en lo reñ
ch de punta de billeta.

¶ Capitol dotze.

Ent bona carreraleo caualler si per
desastre encontrara e lo reñch / o per
ora lança: pot se acabalar suançent
vn encontre rompent lança / o sehent per dre pe
ça o la regna a laltre / deixant ho a arbitre del
jutge: leuant li aquell anantage que aura gua
nyat / o la carrera que haura encontrat / axi que
vna bona carrera vaja per la mala.

¶ Capitol tretze.

S dit fora de reñch / lo caualler naf
frat q no pot tornar a junyer / e per
aquella sanch lo qui encontrat hau
ra guanya mes de aquelles lançes que son en
lopris. Exceptant ne caualler qui ab sanch / o se
ns sanch sera tret de tot recort no podet tomar
ales armes. Y exceptant ne caualler qui ab lo
cauall sera caygut en terra / perduda sanch / o
des baratat d algun membre / car son estimats
com morts. E si al caualler per encontre li sera
trecat lo braç / lacama / lacuira / o lansa delcoll
val segons es jutjat / puit aquell encontre deu
esser de maior valor que fa mes acostar lo caua
ller a morir.

¶ Capitol quatorze

Rex/o fill de reys si vns contra de
altres junyran/sien/jutjats per les
leys quels altres cauallers se jurgē
per que exercint tals actes militars
no son mes que cauallers. E si algun rey/o fill
de rey carrera corrent ab lança passara enca-
ra que no encontre ni sia altra cosa que lança
correguda val mes que tots los encontres/ac-
tes/cassos/ní lanças quels altres cauallers d
qual seuol titol baix de rey bajen fet/e aço ha-
uent respecte a la altitud de real dignitat.

¶ Capítol quinze.

Ghent per encontre dos cauallers
en terra ab los caualls/lo qui mēys
mal se fa y pus prest torna acaual-
gar pera junyer guanya/segons costum de vn
gres/e alamanys. Esiguint los estils de les ar-
mes dultrança que donen milloria al comba-
tēt restant de tal encontre mes dispost pera ba-
tallar.

¶ Capítol setze.

El alamanys y vngria no estimen si
no aquell encontre del qual los ca-
uallers caben en terra. E axi si fent
bones carreres dos cauallers la hu de aquells
dī seu encontre caura dī la sella en terra o canra
ab lo cauall: guanya lo qui no encōtra puix tal
en contreno te valor pa quil fa mas p alcaual-
ler qui ab tātā virtut lo mostra sostenir y rebre

¶ Capítol deset.

Quoniam perdre peça / o regna sia gran de falt al caualler. Si per en contre rebut / o embarrerada se pert la regna / y nos cobra fins lo cauall es reposat al cap dela carrera: tal encontre val com lança rompuda. E si lo qui rompria perdra peça / o regna e laltre no rompēt encontrara tals encontres son eguals.

Capitol de huyt.

E speça pduda y val com lança rompuda sil caualler pert lo guant dret per encontre de billetera / e si en lo guant no si mostrara ēcontre / val per peça per duda en cara ques perda per vn reuersar / o p fort encontre del caualler mateix. Mas si lo gocet o la lança remordent la ma del caualler li feya nafra / tal sanch no es de alguna stima puix per aquella nos desxe de junyer.

Capitol de nou.

Vl vna lança rompuda al caualler quand laltre per encontre o per embarrerada perdra lo braçolet / o la guarda / e axi mateix sestima peça perduda. E si sera encontrat en lo braçal dret / o esquerre tant desmarchat que sens martell tornar / a armar nos puga es fora de rench tal caualler e val quatre lançes rompudes. Mas sil braçal pert la guarda o rompent les altres peces sens trauar el braç ab tiretes se adoba no es en alguna estima. E axi se deu jutjuar de totes les peces puix nos parteixca lo caualler del cap del re

nch per adobar aquelles.

¶ Capítol vint.

Dordre lo escut per encòtre o embar-
rerada val tres lançes al qui encon-
tra e vna del encontre son quatre / y
es fora de rench lo caualler: segons es determi-
nat per nostre senyor lo Rey don Ferrnando
huy prosper regnant. E aximateix val segons
es dit si per qual seuol cars lo scut era esclafat
partit / o trocejat axí que per tal desmarchamēt
no pogues tomar ajunyer remetent aço / a ar-
bitre del jutge.

¶ Capítol vint e hu.

Lelm leuat del cap val deu lançes
al caualler quel leua. E si li fa perdre
sanch del nas o dela boca perdēt al-
guna dent val vint lançes. E si haura sanch en
lo cap / o en lo front per la qual nassra no puixa
tomar ajunyer val segons es dit en lo capítol
xij. E si sera lo elm desmarchat axí que nos pu-
ga ni dega ab aquell tomar a junyer val com
si fos leuat del cap. y com en les armes se mire
molt la egualtat / sil rench sera cridat / a carre-
res comptades / lo cars seguit en la darrera val
com si fos seguit en la primera carrera / o qual
seuol deles altres.

¶ Capítol vint e dos.

Lo t'encontre o embarrerada q̄ faça
anar lo caualler torbat puix noix cad
recoit y puga tornar ses molt espay

a junyer / si remes a arbitre del jutge per que
finit lo rench / si tals cavallers / delances / o en
contres seran eguals / tal cars deu ser posat en
compte.

Capitol vient y tres.

CExar troç delâça en lo elm en lo scut
o en qual seuol altra part no es dal
guna estima ni menys traure foch p
encontre: per que encontrant e rompent los ta
ls defastres no donen mes valor que lâça rom
puda y son eguals ab altre qui romp encara
que semblant cars noli esdeuenga. Xrimateix
trencar les lançes perencontre la hu fins ala
roda laltre a vn palm dela billeta no es mes
ni mëys cõ se prèga è lo fust la tal màere drõpre

Capitol vint e quatre

Slo caualler sera encõtrat en qual
seuol loch qno siaprohibit encõtrar
e extra de tot recort no podèr tornar
a junyer val mes que tots lo altres casos que
podè guanyar lo pris / e mes que totes les lan
ces: E val mes que aço si pertal encontre per
dia sanch / com ja es dit en lo capitol. xiiij.

Capitol vint y cinch.

L qui derroca caualler ablocavall
p terra p encõtre o embarrerada / gu
anya mes de aquelles lâces que serà
en lo pris Exceptant los encontres del capitol
xxiii. p que lo encontra trahèt sanch o seguint
p aqll algun dan en la psona / e membres del ca

ualler/es eu lo nombre dels encontres incitns
lat segon. Car en armes du trauca/qui cau ab
lo cavall es reputat com amoit.

Capitol vint e sis.

Qand lo cavaller perencontre oper
embarrerada sera tret d la sella pen
sant en los arçons o estreps o d l tor
posat enterra/es dit fora de rench. E lo qui en
contra guanya vint lançes. E silo caygut volia
tornar a junyer nopot guanyar pris/per laver
gonya deser erit de sella clofa/segons lo fitil en
passos de correr puntas.

Capitol vint y set.

L'vint dos cavallers ab les címes/
rel qui pert la cimera per en cõtre o
embarrerada p la carrera esi anant
hi mesions la hu per parer mes galan passara
ab cimera e laltre no sil portat cimera fent bo/
na carrera rompra e laltre fent no meyes bona
carrera de punta de billeta la cimera li leuara
son equals. Exceptat quat junyiran a carreres
comptades o partida hon val mes la laca ron
puda p que en les armes retretes los cops o e/
cõtres donats ans d l finit nõbre son delectimar

Capitol vint e huyt.

S per los encontres nos segueit al
tre que rõpre les lançes en les carre
res ben fetes rompu des les laces
los dos cavallers sõeguals: e cara q la vn canal
ler haia encontrat pus alt ql altre car rõpre en

lo elm/o en lo scut/o damunt lo caragol/o ba
uall no es mes ni meyns. Si ja entrels caualle
rs no sera fet pacte donant milloria al qui pus
alt encontra. Així per ben jurjar/los encontres
del caragol en amunt son dits alts y los den
torn de tota la roda/axí mateix tots los altres
son baixos/aço per esquivar contrast.

¶ Capítol vint e nou:

Assant bones carreres si dels dos
cauallers la hu rompra lança dem
barrerada / e laltre encõtrât no rõp
guanya lo q romput haura/exceptat q no haja
fet calades e le gees tocant al rëch/quë tal ma
nera guanya lo qui en cõtra e no romp. Est per
en contre/o embarrerada la hu reuersaua mes
quel altre tornant en la sella sens altre cars: no
es de fer nettima. Seguint se altre sia jurjat se
gons es dit en los damunt dits capítols

¶ Capítol, xxx.

¶ En encontrats prohibits en les fe
stes de junyer/encontrar en la scarcel
la/en larço dela sella/en la ma dela
regna en lo cap/o en lo coll del cauall/en la cuf
ra del caualler/o daquel auall. En així q per tal
encõtre lo q encontra no deu ni pot guayar pris
algu aqll dia: encara q sia exit al rëch lo pus ri
ch pòpos atauat/e aço p esquar escâdels cõ p
tals en otras sessië seguides morts d juyidors e
grâs dans dest orbât deles jütes la alegre festa

¶ Capítol, xxxi.

Guer que en les festes son de mal cō
port los escandels. Si lo caualler
caura en terra ablo cauall/o sens lo
cauall/per desastre/o per defalt/o en qualsen ol
altra manera no pot guanyar pris/en cara que
puga tornar a junyer. Axi son declarat en lom
bardia que sil caualler entrant en la plaça per
tornejat cabia en terra arremetent lo cabal ab
culpa/o sens culpa: no deua guanyar joya/a
qll diaspq seguint li tal diastre guastaua la festa

¶ Escola del junyidor

Gua la scola del junyidor que es pra
tica. Art es lo mestre; Enteniment.
Disposicio E natural inclinacio sō
los dexebles/per que sens companyia de aque
sts es impossible al caualler exir deitre famos
de tal estudi. Venint dōchs lo caualler per dar
liço als miradors/volent mostrar lo que natu
ra/y fortuna li mostren/deu exir al rench de ha
questa manera.

Drecebeix quen trompetes atavals
tambours e ministres Segueix que
ben atantades persones de honor
seruidors/opatges q portē les lāces
Après ben acompanyat de cauall y de peu/ar
remeta lo caualler junyidor per alguna partq
prompte aparexent de les gentrs ala vista done
de lit e admiracio la gentileza e disposicio dela
sua pomposa bellea. Volte ab temps /y mesu

ra guardant se de tocar al rench del cap del ca
uall de anques ni en altra manera. Nos obli
de portar guarnicio ben consertada /o para
ments chapats brocats /o de seda /lo mes rich
y pompos que li sia possible. Les armes ne
tes febrides ben guarnides dor /y de seda. Lo
escut brodad /o pintat de alta y galan inuencio
Aja cenyt per lo mig ala vfança /y sobre tot
bella cimera /la letra dela qual si sera ben acer
tada /en moltes parts escrita la done en lopi
mer arremetre /ales gents que saber la decla
racion de les inuencions naturalment desigen
E axi batent la guarda per son orde faça per lo
rench la acostumada volta E per ques conega
ser gran caualler dela sella dela guisa /porte lo
cors ert /e algun poch pando /lo barç dret no
deixe anar penjant mes porte la ma posada /dl
escut sobre la mossa /e alguna vegada sobre lo
fals dela correja. Les cames dretes exint del
cors per son endret no lançant les per auant ni
corues per atras mas ertes y molt a costades
al ventre del cauall. Los peus seguits /punta /
e talo per vn equal. Los esperons mirant a hō
seden batre. Al cap del rench no estiga fluix /a
bandonat. Ne li cayga la lança delama /dreta
la porte en la bossa acostada en ves lo elm. La
ma alta prop la roda. Lo colze vbert /e altrau
re la lança dela bossa cale lama prop los go
cets /sia lo metre alt /e sens galtada /no do
nant dauall lo rest. Parteyca ab tento /no ar

rebatat/ car dels esperons lo cauall nos deu
molt batre. Corrent ab lança en rest tale poch
a poch per que no faça calades/ni toque d'pla
en lo rench ni de punta de billeta hi encontre.
Dortant la lāca en lo rest no vaja vberta mas
sobre lo rench mirant al muscle dret del altre
girant se algun poch al en contre/ no ature lo
cauall ans del encontre/ni cride dauall lo elm
mas apres de hauer en contrat alçe la lança/y
escorrega lama fins ala roda/dexant per espal
les aquella sobre lo rench als seruidors de peu
quela prenguen. E apres passejant reposada/
ment al cap del rench se ature Les altres sub/
tilitats dexant a vostres senyories/seran com
a diamants que faran rica la broda dura de/a
questa mal guarnida roba.

¶ Deo gracias.

¶ Fon acabat de empremtar e effigiar lo pre/
sent tractat En la nobilissima ciutat de. Valen
cia .a. xiiij. de. Juliol. Any dela salutifera natiui
tat denostre senyor deu Jesuchrist. **AD. D. xxxij**

~~Cajon H~~

P-H

